

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Выготский Л. С. Игра и ее роль в психологическом развитии ребенка. *Вопросы психологии*. М.: Просвещение, 1966. С. 17 – 25.
2. Игры и упражнения по развитию умственных способностей у детей дошкольного возраста./ Сост. Венгер Л.А., Дьяченко О.М. М.: 1989. 280с.
3. Лубовский В. И. Общие и специфические закономерности развития психики аномальных детей. *Дефектология*. 1971. №6. С.15–19.
4. Синьов В. М. Корекційна психопедагогіка. Ологофренопедагогіка : підручник. Частина II. Навчння і виховання дітей. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. 224 с.
5. Шипицина Л. М. Волкова Л. С. Некоторые особенности эмоционально-личностных качеств у младших школьников с общим недоразвитием речи. *Дефектология*. 1996. № 6. С. 2-7

УДК: 376.057.265-053.4

ПІДГОТОВКА ДІТЕЙ ІЗ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ ДО ОПАНУВАННЯ НАВИЧКАМИ ЧИТАННЯ ТА ПИСЬМА

Олефір Ольга Іванівна, кандидат педагогічних наук, доцент,
Полтавський національний педагогічний
Університет імені В.Г.Короленка
Гузь Яна Олександрівна, вчитель-
логопед Початкової школи № 43
Полтавської міської ради Україна

У статті розкрито теоретичний аспект підготовки дітей із інтелектуальними порушеннями до опанування навичками читання та письма. Проаналізовано основні дослідження з вивчення даної проблеми.

Ключові слова: розумова відсталість, діти дошкільного віку, читання, письмо.

The article deals with the theoretical aspect of the preparation of mentally retarded children to mastering reading and writing skills. The main researches on the study of this problem are analyzed.

Key words: mental retardation, children of preschool age, reading, writing.

Постановка проблеми. Педагогічні і методичні аспекти навчання рідної мови дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку, розглядалися вченими А. М. Богуш, М. С. Вашуленком, Т. Л. Гарбуз, І.П. Гудзик, О.М. Горошкіною, К. Л. Крутій, М. І. Пентелюком, Т. Ф. Потоцькою та іншими. При цьому, акцентувалася увага на особливостях своєчасно організованої роботи з підготовки дітей до навчання грамоти, що, в подальшому, виступає підґрунтям ефективного оволодіння навичками читання та письма, як видами мовленнєвої діяльності. Аналіз сучасних наукових досліджень свідчить про зростання інтересу вітчизняних і зарубіжних учених як до проблеми підготовки до школи дітей із інтелектуальними порушеннями

Аналіз останніх джерел і публікацій. У дослідженнях провідних

науковців в галузі корекційної педагогіки розкривається проблема розвитку дітей із інтелектуальними порушеннями (В. І. Бондар, І. Г. Єременко, В.В. Золотоверх, С. П. Миронова, В. М. Синьов, М. О. Супрун, О. П. Хохліна, Д. І. Шульженко та ін.); особливості розвитку мовлення глухих і слабочуючих дітей (Р. М. Боскіс, І. П. Колесник, О. П. Круглик, О.В. Мартинчук, Н.Г. Морозова, Л.І. Фомічова, М. К. Шеремет, М. Д. Ярмаченко та ін.); порушення усного і писемного мовлення в учнів з дитячим церебральним паралічем (О. М. Гопіченко, Е. А. Данілавічюте, Т. Д. Ілляшенко, О. В. Романенко, О. В. Чеботарьова, А. Г. Шевцов та ін.); порушення мовлення дітей з фонетико-фонематичним і загальним недорозвиненням мовлення (С.Ю.Конопляста, Н. Г. Пахомова, Н. В. Савінова, Є. Ф. Соботович, В. В. Тарасун, М. К. Шеремет та ін.); особливості розвитку мовлення розумово відсталих дітей (І. В. Дмитрієва, В. І. Ковальчук, С. П. Миронова, Є. Ф. Соботович, Н. В. Тарасенко, Л. О. Ханзерук та ін.), проблема навчання грамоти розумово відсталих дітей (Н. П. Кравець, Г. С. Піонтківська, Л. О. Смірнова та ін.).

Мета роботи полягає у аналізі проблеми підготовки дітей із інтелектуальними порушеннями (далі ІІІ) до опанування навичками читання та письма.

Організація досліджень. Численні дослідники (В. І. Бондар, О. М. Граборов, І. Г. Єременко, В. В. Золотоверх, В. І. Ковальчук, Н. П. Кравець, Р. Є. Левіна, Г. С. Піонтківська, С. Я. Рубінштейн, В. М. Синьов, О. А. Стребелева, Л. О. Ханзерук, О.П. Хохліна, Д. І. Шульженко та інші) зазначають, що, внаслідок порушення аналітико-синтетичної діяльності та бідності попереднього мовленнєвого досвіду, діти спеціальних дошкільних і шкільних закладів для розумово відсталих дітей у процесі оволодіння грамоти зазнають великих труднощів, подолання яких буває не завжди успішним. На це звертають увагу і практики. Тому закономірні зусилля багатьох дослідників і педагогів, спрямовані на пошук шляхів активізації навчання грамоти розумово відсталих дітей, починаючи ще з дошкільного віку [1, 2, 3]

Теоретично важливою є думка Л. С. Виготського про те, що дитина із інтелектуальними порушеннями, яка характеризується різко обмеженою наукуваністю та глибокою своєрідністю всієї особистості в цілому, все ж здатна до істинного розвитку, хоча структура розвитку психіки дитини із ІІІ є надзвичайно складною, а первинний дефект призводить до виникнення багатьох вторинних і третинних відхилень [3].

У цілому завдання навчання грамоти, на думку Л. С. Виготського, полягають у тому, щоб сформувані в дітей із ІІІ початкові навички читання та письма, сприяти розвитку їх мовлення, мислення та пізнавальних можливостей. Аналіз літературних джерел показав, що процес письма пов'язаний з діяльністю всіх ділянок кори головного мозку, хоч їх роль у різних видах письма неоднакова. До шкільного віку в дитини ще не всі ділянки кори головного мозку морфологічно та функціонально розвинуті, особливо лобні долі кори, що в свою чергу, утруднює процес оволодіння письмом. Інертність нервових процесів, яка характерна для розумово

відсталіх дітей, знаходить своє відображення в різних видах діяльності учнів і чітко простежується в процесі письма.

Спеціально проведені дослідження А.К. Аксьоновою, І. В. Коломиткіною, Н. П. Кравець, В. Г. Петровою, Г. С. Піонтківською та іншими свідчать, що ці діти не можуть швидко й успішно навчитися одночасно читати та писати. Оволодіння письмом відстає від читання, стримуючи цим самим формування в учнів навички читання. Як відомо, письмо – досить складна навичка, яка включає не лише моторно-графічні операції, а й операції мовного характеру (розрізнення звуків фонем, співвіднесення звуків і букв, розрізнення букв за елементами, що входять до їх графічного зображення тощо). Діти із ІІІ оволодівають цією навичкою повільно, потребують спеціального розвитку вольових і м'язових зусиль, просторової орієнтації, моторики, цілеспрямованого корегування фонематичного сприймання.

На думку М. Ф. Гнезділова, Р. Є. Левіної, Г. С. Піонтківської навчання письма - це, в першу чергу, вироблення графічної навички. Особливістю графічної навички є те, що, по-перше, це моторний акт, в основі якого лежать м'язові зусилля, по-друге, цей акт передбачає перекодування мовленнєвих одиниць у графічні знаки, що надає письму характеру усвідомленої діяльності [3]. Недостатність фонематичного аналізу в цих дітей ускладнює процес розкладання слова на складові частини та виступають перешкодою точному виділенню потрібних звуків слова. Також на початкових етапах навчання письма виникають характерні труднощі у співвіднесенні звуків з відповідними буквами, так як ці діти ще недостатньо диференціюють всі складові частини букв, які часто повторюються [2, 3].

Звертають на себе увагу дослідження М.Ф. Гнезділова, в яких розкриваються труднощі, які виникають у дітей із ІІІ у процесі оволодіння ними грамотою, що зумовлені недостатньо розвинутими та скоординованими відповідними аналізаторами. Тому необхідно, в першу чергу, формувати у них ту основу, на якій базується оволодіння грамоти. Зокрема, М. Ф. Гнезділов правомірно вважав, що зоровий і моторний компоненти відіграють важливу роль у процесі опанування грамоти розумово відставили дітьми. При цьому автор важливого значення надавав таким факторам, як фонематичний слух і кінестетичні відчуття, а також рівню розвитку мовлення.

Процес формування рухових навичок і вмінь у дітей із інтелектуальними порушеннями визначається значною складністю. Відомо, що учні мають різні порушення фізичного та моторного розвитку (Л. С. Виготський, Н. І. Озерецький). У них наявні відставання у фізичному розвитку, затримка росту, м'язова слабкість, непропорційність будови тіла, зниження загального тону, різні вади скелету тощо [2, 3]. Саме тому, підготовка руки дитини до письма, на думку В. Г. Петрової, здійснюється в таких напрямках: розвиток кисті руки та дрібних м'язів пальців; формування уміння координувати рухи руки, пальців, очей, передпліччя.

Висновки. Аналіз розглянутих вище досліджень дозволяє зробити висновок про те, що відомими методистами розглядається проблема опанування грамоти дітьми із інтелектуальними порушеннями. Однак,

вивчення опублікованих праць з точки зору досліджуваної проблеми дає нам можливість стверджувати, що дана проблема, залишаючись актуальною і практично значущою, не була предметом спеціальних досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Критерії навчальних досягнень учнів початкових класів спеціальної загальноосвітньої (допоміжної) школи для дітей з порушеннями розумового розвитку. Київ – Луганськ: редакційно-видавничий відділ ЛДПУ, 2002. 94 с.

2. Миронова С.П. Методика корекційної роботи при порушеннях пізнавальної діяльності : підручник / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2014. 260 с.

3. Порядок комплектування інклюзивних груп у дошкільних навчальних закладах [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0224-15>

4. Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах. Урядовий кур'єр. 20.08.2011. № 153. С. 3.

УДК 376-056.264-053.4«364»

ОСОБЛИВОСТІ ЛОГОПЕДИЧНОГО ОБСТЕЖЕННЯ ДИТИНИ РАНЬОГО ВІКУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Олефір Ольга,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка
Демідова Наталія, студентка,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка

Ранній вік є найбільш чутливим етапом формування мовлення у дитини, і будь-який негативний вплив у цей час є критичним. Логопедична діагностика у період раннього дитинства дозволяє вчасно виявити і скоригувати тяжкі порушення мовлення. Однак у воєнний час знайти і пройти таке обстеження може бути складним для батьків з різних причин. У статті запропоновано комплекс завдань для попереднього спостереження за дитиною вдома задля виявлення тяжких відхилень від норми у мовленні.

Ключові слова: *ранній вік, мовлення, логопедичне обстеження.*

Early age is the most sensitive stage of speech formation in a child, and any negative influence at this time is critical. The diagnosis of speech pathology in early childhood helps you identify and correct severe speech disorders over time. However, in times of war, finding and taking such a diagnosis can be difficult for parents for a variety of reasons. The article suggests a set of tasks for preliminary observation of a child at home in order to identify severe deviations from the norm in speech.

Key words: *early age, speech, speech therapy.*

Постановка проблеми. Вже минуло більше року з початку повномасштабного вторгнення, і діти, що народилися в той час, вже досягли періоду раннього віку. Однак головною проблемою у таких дітей є те, що в їх